

יום ב' כ"ב אייר תשע"ו

באר הגולה 18

הלכות נשיאת כפים סימן קכח

או שזנתה, (קנא) אין מחזיקין עוד (ע) לקדשו (קנא) כי אביה היא (על) מחללת (מרדכי פרק גמרא הדין):
מב (עב) (קנא) שהחלל (קנא) אינו נושא את כפיו: **מג** לאחר שבעת ימי אבילות נושא כפיו, ובתוך
שבעת ימי (עב) אבילות (קנא) *יצא (עד) מבית הכנסת בשעה שקורא 'בהנים'. הגה ויש אומרים, דכל זמן
האבילות (קנא) אפלו עד י"ב חדש (קנא) על אביו ועל (עב) [על] אמו אינו נושא את כפיו (מרדכי סוף פרק הקורא עומד
והגהות מיימוני). וכן נוהגין במדינות אלו: **מד** "בהן אף-על-פי שהוא פנוי נושא את כפיו: הגה ויש אומרים
(קס) דאינו נושא (עו) כפיו, דהשרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, והמכרך יש לו להיות בשמחה (מרדכי פרק הקורא
עומד). (קסא) ונהגו שנושא כפיו (קסב) אף-על-פי שאינו נשוי. ומכל מקום הרוצה שלא לשא כפיו אין מוחזין בידו, רק
שלא יהא בבית הכנסת (קסג) בשעה שקורין (עו) 'בהנים' או אומרים להם לטל ידיהם. ונהגו (קסד) בכל מדינות

ש וקב"ט ת בית
יוסף א משמעת
תשובת הרשב"א

באר היטב

ואין צריך לדר, דשאני צריות דיצור תקפו: (ע) לקדשו. הינו לפתח ראשון
ולכרך ראשון, אבל פשיטא דכ"כ, ט"ו מ"א: (על) מחללת. עין מ"א מה
שהקשה מסוגיא דסנהדרין, ומתוך תרצו העלה דכונת המרדכי הוא דאם
המירה לעבודת אלילי הקדש ודאי שמונה, אבל בהמירה לחוד אינה מחללת לאביה, ומש"ה לא נקט המרדכי בן שהמיר, ע"ש, ובתשובת שבותי יעקב
ח"ב סי' ב חולק עליו וכתב דל"ש בן ל"ש בת ל"ש נזות המיר דת, בכלל את אביה היא מחללת ואין מחזיקין לקדשו, ע"ש. ובשינוי כנה"ג כתב
דאין מנהג בזמן הזה לפסל הכהן משום נזות בתו או בממיר דת בין בתו או בנו, ע"ש, וכ"כ בתשובת שבותי יעקב שם: (עב) החלל. אפלו חלל
מדרבנן, מ"א. ואם עלה ירד, פ"ח: (עג) אבילות. וכ"ש אונן. ואם עלה לא לדר, בין אבל בין אונן, פ"ח: (עד) מבהכ"נ. אפלו בשבת מהשבעה,
כנה"ג. ופ"ח חולק עליו וכתב דיקום ג' עשה וישא את כפיו ותבוא עליו ברפת טוב, ע"ש. ואם קראוהו, לכ"ע צריך לעלות אפלו בחל דאל"כ עובר
בעשה, ופ"ח כתב דאונן אפלו אם קראוהו לו לעלות לא יעלה, ע"ש: (עה) אמו. וה"ה כל ל' על קרובים. ואם א"ל עלה צריך לעלות כמ"ש. וה"ה
הקובר מתו ברגל אסור בנ"כ, דהא אסור בשמחה כמ"ש ב"ד סי' שמא. ואם אין שם כהנים בבהכ"נ רק אבילים תוך שלשים או תוך יב"ח, יעלו לדוכן,
תשובת קנסת יחזקאל סי' יב, ע"ש, דלא כמ"א ס"ק סו: (עו) כפיו. ועם כהנים אחרים לכ"ע נושא כפיו, דלא גרע מקטן, מ"א ע"ת פ"ח רוב פוסקים.
וכל זה בפנוי שלא נשא אשה, אבל אם אין אשתו עמו נושא את כפיו לכדו, כנה"ג ע"ת מ"א: (עו) כהנים. ע"ל ס"ק יא מש"ש:

שערי תשובה

[עו] אמו. עבה"ט. וצ"ע בבגדי כהנה סימן ב פשי"ן כהן והוא אבל ואין שם אלא
הוא, כיצ"ל ש"א"ל לו לצאת מבהכ"נ יעלה וישא את כפיו:

משנה ברורה

משום דכיון שהמירה, מסתמא זנתה גם-כן, ומה שכתב "או
זנתה" הינו או זנתה לחוד: (קנא) אין מחזיקין עוד לקדשו. הינו
לענין לפתח ראשון ולכרך ראשון, אבל לא לענין נשיאת כפיים,
שהרי אפלו אם בעצמו עבר על אסור נזות גס"פ נושא כפיו,
בדלעיל בסעיף לו, וכל-שכן שאין נפסל על-ידי נזות בתו
[אחרונים]. ומבאר במרדכי, דמכל מקום יש רשות לקדשו אלא
שאין מחזיקין: (קנא) כי אביה וכו'. ודוקא (קס) בשזנתה ארוסה
או נשואה דבהכי מירי קרא, אבל פנויה לא. וכתבו אחרונים,
דבזמן הזה אין מנהג לפסל כהן בשביל נזות בתו⁽¹⁵⁷⁾ או הקמת דת של בנו ובתו: **מב** (קנא) החלל. דהינו הנולד מאסורי-כמה, שהן
גרושה זונה וחללה: (קנא) אינו נושא את כפיו. לפי שאינו בכהנו ודרי הוא כנר לכל דבר⁽¹⁵⁸⁾, כמו שכתוב באבן עזר סימן ז. ואפלו
חלל של דבריהם, כגון הנולד מחלוצה, גס"פ אינו נושא כפיו⁽¹⁵⁹⁾. [אחרונים]: **מג** (קנא) יצא מבית הכנסת. דמדינא חייב האבל לכרך,
שהרי חייב בכל מצות האמורות בתורה, אלא שנהגו שלא לשא כפיים⁽¹⁶⁰⁾ משום שצריך הכהן להיות בשמחה וטוב-לב בשעת הכרעה,
בדקתיב "טוב לב הוא וברך⁽¹⁶¹⁾", ולכך צריך לצאת כדי שלא יקראוהו לעלות לדוכן⁽¹⁶²⁾. (קסא) ואפלו בשבת ואין שם כהן אלא הוא, לא
בעלה. ובדיעבד אם לא יצא וקראוהו לעלות לדוכן, בין בשבת ובין בחל, בין שאין שם כהן אלא הוא ובין עם כהנים אחרים,
(קסב) צריך לעלות, דאם לא-כן עובר בעשה⁽¹⁶³⁾: (קנא) אפלו עד י"ב חדש. הינו אפלו בשבת ויום-טוב, שאינו נקרא שרוי בשמחה,
שהרי אסור לילך לשמחת נשואין וכיוצא בזה. (קנא) והוא הדין הקובר מתו ברגל, אף-על-פי שעדין לא חל עליו האבילות, מפל
מקום הרי על-כ"ל-פנים אסור בשמחה כל ימות הרגל⁽¹⁶⁴⁾. (קנא) והוא הדין אונן, אפלו ביום-טוב שהוא חייב בכל המצות, מכל מקום הרי
אינו שרוי בשמחה⁽¹⁶⁵⁾, וכבר כתבנו דמכל מקום אם קראוהו לעלות יעלה. (קסא) ויש אומרים דבאונן, אפלו קראוהו לעלות לא יעלה⁽¹⁶⁶⁾:
(קנא) על אביו ועל אמו. והוא הדין כל שלשים על שאר (קכו) קרובים שמחייב להתאבל עליהם⁽¹⁶⁷⁾. ואם אין שם בבית הכנסת שני
כהנים אחרים חוץ מהאבל, (קס) מותר להאכל לשא כפיו תוך י"ב חדש על אביו ואמו או תוך שלשים על שאר קרובים:
מד (קס) דאינו נושא כפיו. ומיהו, (קנא) נשוי שאין אשתו עמו, מותר לכלי עלמא: (קסא) ונהגו שנושא כפיו. הינו אפלו
(קנט) אין שם כהן אלא הוא: (קסב) אף-על-פי שאינו נשוי. ודוקא באבילות מחזיקין, ששרוי בעצור, מה שאין כן בזה,
(קל) שאף-על-פי שאינו בשמחה, מפל מקום אינו שרוי בעצור: (קסג) בשעה שקורין 'בהנים'. באמת צריך לצאת בכרפת "רצה",
וכמו שכתבנו כמה פעמים, אלא דגם בעת ברפת-כהנים (קל) צריך שלא יהיה בבית הכנסת משום פגמא⁽¹⁶⁸⁾, וכנ"ל בסעיף ד:
(קסד) בכל מדינות אלו וכו'. ובארץ-ישׂראל ובכל מלכות מצרים המנהג לשא כפיים בכל יום⁽¹⁶⁹⁾, ונפוסקים קלסו למנהגם בזה:

שער הציון

(קכ) עלת-תמיד ואלה נבה וש"א: (קסא) מגדאברהם וש"א דלא כפרי חדש: (קסב) מגדאברהם ועלת-תמיד ולבוש והג"א וש"א, דלא כאלה נבה:
(קנג) מגדאברהם וש"א: (קנד) מגדאברהם והג"א ושלחן-שלמה וכן משמע באלה נבה: (קסה) מהר"ם טייטלבוים ופרי חדש: (קסו) לאפוקי קרובים
שהם רק פסולי עדות לו, אף שצריך להראות קצת אבילות בשבת ראשונה, חייב לשא כפיו [א"י]: (קסז) תשובת קנסת יחזקאל המובא בבאר היטב
והעתיקו גם בעל דרך-החיים לדינא, ודלא כמגדאברהם, וכן משמע גס"פ בחדושי ר' עקיבא איגר, ויש להקל כמותם, דהרי בלא הכי הוא רק מנהגא
בעלמא: (קסח) אחרונים: (קנט) כן משמע מאחרונים: (קל) לבוש וש"א: (קלא) פריימגריס:

הלכות נשיאת כפים סימן קכח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קנז]

אין מנהג לפסל כהן בפשיל זנות בתו⁽¹⁵⁷⁾.

(157) וטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סנ"ד) משום שאינה מחללת את אביה אלא כשזינתה בעדים ובהתראה וכשהעידו עליה בפני סנהדרין. וטעם נוסף כתב הכף החיים (ס"ק רמו) על פי דברי המרדכי (שהביא המשנ"ב ס"ק קנז), שהרי מ"מ יש רשות לישראל לקדשו.

[משנ"ב ס"ק קנו]

לפי שאינו ככהונו וְהָרִי הוּא כְּנֹר לְכָל דְּבָרָא⁽¹⁵⁸⁾.

(158) ואם עולה, כתב בבית הל"ל לעיל (ס"א ד"ה ואין לזר) בשם הפמ"ג שעובר בעשה, ואפילו אם עלה ירד.

[משנ"ב שם]

קגון הנולד מְחַלְצָה, גם-כן אינו נושא בפיו⁽¹⁵⁹⁾.

(159) ומ"מ מבואר בפמ"ג (א"א ס"ק סג) שיש חילוק בין חלל דאורייתא לחלל דרבנן לענין ספק חלל, שאם הוא ספק חלל מדאורייתא לא יעלה לדוכן כשהוא יחיד, ואם יש עוד כהנים יכול לעלות עמם אך לא יברך ברכת 'אשר קדשנו', מה שאין כן בספק חלל מדרבנן, שיכול לישא כפיו בברכה.

[משנ"ב ס"ק קנז]

אֵלָּא שְׁנֵהֲגוּ שְׁלֵא לְשֹׂא כַפִּים⁽¹⁶⁰⁾ וכו', כְּדִקְדָּיִב וְ"טוֹב לֵב הוּא יִקְרָה"⁽¹⁶¹⁾, וְלִכְף צִרְיָה לְצֵאת כְּדִי שְׁלֵא יִקְרָאוּהוּ לְעֹלֹת לְדוֹקָן⁽¹⁶²⁾ וכו', דָּאם לֹא-כֵן עוֹבֵר בְּעֵשֶׂה⁽¹⁶³⁾.

(160) ולענין נשיאת כפיים בבית האבל על ידי כהנים שאינם אבלים, כתב בשו"ת כנסת יחזקאל (סי' יב) שאף הם לא ישאו כפיהם, משום שבבית האבל נגזרים כל המתפללים אחרי האבל. אמנם, השערי תשובה (סי' קכא ס"ק ב) כתב שבירושלים נוהגים לישא כפיים בבית האבל, וכן כתב בשו"ת מהר"ל דיסקין (קו"א אות קצט) שלא ישר בעיניו המנהג שלא לישא כפיים, וכן דעת החזו"א (ארחות רבנו ח"ג עמ' ריב, בשם הגר"ח קניבסקי) שבארץ ישראל אכל נושא כפיו כל י"ב חודש [חוץ משבעת ימי האבילות], והקצות השולחן (סי' כג סכ"ה) כתב שכן הוא המנהג בארץ ישראל.

[משנ"ב ס"ק קסג]

מְשֹׁם פְּגָמָא⁽¹⁶⁸⁾.

(168) אבל אם בלעדיו לא יהיו עשרה בבית הכנסת, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יד אות א) שאף אם כהן זה נוהג לעולם כדעת היש אומרים ברמ"א שלא לעלות, מ"מ כאן ישאר בבית הכנסת ואף יעלה לדוכן, שבכך גורם לקיום מצות עשה דאורייתא. ואף אם מתעקש שלא לעלות ולנהוג כמנהגו, מ"מ לא יצא בפעם זו מבית הכנסת.

[משנ"ב ס"ק קסד]

וְכִּי-יִשְׁרָאֵל וְכָל מַלְכוּת מִצְרַיִם הִמָּנְהֵג לְשֹׂא כַפִּים בְּכָל יוֹם⁽¹⁶⁹⁾.
(169) והמנהג בערי הגליל, כתב בספר עיר הקודש והמקדש (ח"ג פכ"ה אות ב ס"ו) שאין נשיאת כפיים בחול, כי אם במוסף של שבתות וימים טובים, וסיים על זה: "ולא ידוע בבירור על ידי מי ועל יסוד מה נוהגים כך". ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ח סי' א-ב) האריך ליתן טעם למנהגם, וכתב שאין להם לשנות מנהגם, ובשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ע) כתב, שאלו שכבר שינו ממנהגם אין בידנו כח להחזירם למנהג הקודם, אך גם אלו שאוחזים במנהגם אין לכופם לשנותו.

וקהילה הבאה ממקום שנושאים בו כפיים כל יום, להתגורר בגליל, דעת הגר"ש אלישיב (שו"ת ישא יוסף ח"ג סי' לד) שתנהג כמנהג מקומם החדש, ולא ישאו הכהנים כפיהם אלא במוסף של שבת ויום טוב.

ומקום בחוץ לארץ שנתחדש בו ישוב ישראל, דעת הגר"ש אלישיב והגרש"ז אויערבך (ברכת הור"י סי' יט הע' יג) שאין להם להנהיג נשיאת כפיים כל יום, אלא ינהגו כמנהג חוץ לארץ לישא כפיים רק במוסף של יום טוב.

הלכות נשיאת פנים סימן קכח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק קסה]

אָלאַ בַּיִם-טובֿ (170).

(תליתאה סי' קכג) כתב שבזמן הזה הוא רק חיוב מדרבנן וזכר לזמן שבית המקדש היה קיים. וראה עוד מה שביאר בדעתם הבאר היטב (יו"ד סי' שעג ס"ק ד).

ומאידך, בשו"ת שאגת אריה (סי' סז) כתב, שבזמן הזה אין חובת טהרה ברגל נהגת גם אם היה לנו אפר פרה, משום שטעם הדבר שחייב אדם להיטהר ברגל הוא כדי שיוכל ליראות בעזרה ולאכול קדשים, ובזמן הזה שאין מצוות אלו נהגות אין חובה להיטהר [והביא שכן משמעות דברי הרמב"ם פט"ז מהל' טומאת אוכלין ה"י], וכן כתב השערי תשובה (סי' תקכט ס"ק ב), ובבאר היטב (שם) הוסיף, שחובה זו נהגה רק בזמן שהיה אפר פרה ויכולים היו להיטהר מכל הטומאות ואפילו מטומאת מת, מה שאין כן בזמן הזה שאין לנו אפר פרה ואיננו יכולים להיטהר מטומאת מת, אין חיוב להיטהר גם משאר טומאות.

והחיי אדם (כלל עט ס"א) כתב, שלמעשה גם בזמן הזה ראוי לכל אדם לטבול בערב יום טוב, וזכר לזמן המקדש שהיו חייבים להיטהר כדי לעלות לרגל. ולענין טבילה בערב יום הכיפורים, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תרו ס"ק יט).

[הערה אחרי שעה"צ ס"ק קלז]

"וילכרך בשמו עד היום הזה" משמע שנהג פמיד (174).

(174) ומכאן כתב בביה"ל לעיל (ס"א ד"ה דור עובר בעשה) להוכיח שנשיאת כפיים מדאורייתא אינה דוקא בשעת עבודה או תפילה, שהרי בזמן הזה אין נשיאת כפיים בשעת עבודה אלא בשעת תפילה, ותפילה עצמה לרוב הפוסקים מדרבנן היא, ומה שאמרו בירושלמי "לא מצינו נשיאת כפיים בלא תפילה", תקנת חכמים היא.

[משנ"ב ס"ק קעב]

בנגון הפכות (175) וכו'. הנינו בשעה שפאריכין בנגון הקרת אות אחרונה של התפלה (176).

(175) ולענין שיעור הזמן בו אומרים הקהל תחנונים אלו, כתב לעיל (סי' סה ס"ק ד) שיש להזהר שלא יאריכו הקהל באמירה זו, שעל ידי זה שותקים הכהנים זמן רב באמצע הברכה, ועלולים לשהות כדי לגמור את כולה, וכל זה לענין הזמן בו שותקים הכהנים, אך הזמן שמנגנים בו, משמע מדבריו (שם), שאינו נחשב להפסק לענין זה, וכן צידד בביה"ל שם (ס"א ד"ה קראה סירוגין).

(176) ובענין הזמן בו צריך לענות 'אמן' על ברכת הכהנים, כתב בספר חידושים וביאורים (או"ח כאן) שהוא אחר שסיימו הכהנים להאריך בניגון הברת האות האחרונה, שהרי הקהל אומרים 'רבין' בזמן שהכהנים מאריכים בניגון זה, ואינם עונים 'אמן' אלא לאחר מכן, וכן דעת הגר"ח קניבסקי (דולה ומשקה עמ' פח). אמנם, הרוצה לענות 'אמן' קודם לכן, כתב בחידושים ובאורים (שם) בשם החזו"א שרשאי לענות כבר משנגמרה התיבה כולה, אף שעדיין מאריכים הכהנים בניגון. מאידך, הפתחי תשובה (או"ח סי' קכד ס"ח) כתב בשם שו"ת בית יעקב (סי' כב), שאין לענות 'אמן' אלא לאחר שהשלימו הכהנים הניגון, שהוא חלק מן הברכה עצמה.

(170) היינו בתפילת מוסף, כמבואר להלן. ואם הציבור שרויים בצרה ח"ו, ומתפללים על צרתם, כתב הברכי יוסף (סי"ט) שטוב וישר שיהיו הכהנים נושאים כפיהם בתפילת השחר, ואחר כך יתפללו על צרתם, כי על ידי נשיאת כפיים מתעוררים הרחמים, ותנתן להם מתנת חנם.

ולענין בני חוץ לארץ הנמצאים בארץ ישראל ומתפללים מוסף ביום טוב שני של גלויות במנין לבדם, ואין להם כהן אלא מבני ארץ ישראל, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ג סי' צו אות א) שלא מלאו ליבו להתיר לכהן זה לישא כפיו. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' לו אות ו) מצדד להתיר, כיון שלגבי הציבור יש תפילה ועבודה, ומסיים שם רצ"ע בזה.

ובני ארץ ישראל השוהים בחוץ לארץ במקום שאין נוהגים לישא כפיים בכל יום, הורה הגרי"י קניבסקי (ארחות רבנו ח"א עמ' סז) שאם מתפללים במנין של עצמם, יכולים לשאת כפיים. מאידך, דעת הגרי"ש אלישיב (שו"ת ישא יוסף ח"ג סי' לד) שגם באופן זה לא ישאו כפיהם, לפי שאסור לשנות ממנהג המקום.

[משנ"ב שם]

ויש מקומות שנהגין שאין נושאים פנים אפילו ביום טוב בשקל בשבת, אצל אין מנהג זה עקר בלל (171).

(171) ובביאור דעה זו, כתב בשעה"צ (ס"ק קלב) שחוששים שאין נשיאת כפיים לבעלי קריין ואין רוצים לבטל עונתם. ועוד ביאר המג"א (ס"ק ע) בטעם הדבר, שכיון שלאחר ברכת כהנים יש לומר תחינת רבש"ע, וכפי שכתב השו"ע לקמן (סי' קל), ובשבת אין אומרים תחינות, וכמו שפסק במשנ"ב שם (ס"ק ד), לפיכך נהגו שלא לשאת כפיים כלל ועיקר.

ולענין יום הכפורים שחל בשבת, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סי' יח) שפשוט שחייבים בו בנשיאת כפיים, ויש לגזור ביד הטועים שאין מניחים לכהנים לישא כפיהם, שהרי הטעם שאין אומרים תחינות, לא שייך ביום הכפורים, שהרי זה יום תחינה ובקשה, וכן טעם הטבילה לא שייך בו, שהרי כבר טבלו הכהנים בערב יום הכפורים.

[משנ"ב שם]

לטבל בערב-יום-טוב משום נשיאת-כפיים שלמחרת (172), וגם בלאו קפי צריך אדם לטהר את עצמו ברגל (173).

(172) וזהו אחד הטעמים שכתבו המהרי"ל (שו"ת מהרי"ל החדשה סי' כא) למנהג חוץ לארץ שאינם נושאים כפיהם אלא ביום טוב. ועוד שני טעמים כתב שם: א. משום ביטול מלאכה, וכמבואר במשנ"ב כאן (ס"ק קסז). ב. משום שהיו נמצאים גויים בבית הכנסת.

(173) ואף על פי שאין עולים לרגל. וכן כתבו הפרישה (סי' רמא אות ד) והצל"ח (ביצה יח, א ד"ה רש"י) שגם בזמן הזה חובה להיטהר ברגל, וכן משמעות דברי הבית שמואל (אבע"ז סי' נה ס"ק י, כמבואר בפתחי תשובה שם ס"ק ד). ובשו"ת שואל ומשיב

יו"ג כ"ג אייר תשע"ז

באר הגולה י

הלכות נשיאת פנים סימן קכח

ב רמב"ם

אלו שאין נושאין פנים (קסה) * אלא ביום טוב, משום שאין (קסו) שרונים (עמ) [עמ] בשמחת יום טוב, ויטוב לב הוא וברך, מה שאין בן בשאר ימים, אפילו בשבתות השנה, ששרונים בהרהורים על מתותם (קסז) ועל בטול מלאכתם, ואפילו ביום טוב אין נושאין פנים אלא בהפלת מוסף, שיוצאים אז מבית הכנסת וישמחו בשמחת יום טוב (דברי רמב"ם). וכל שחרית ומוסף שאין נושאין בו פנים אומר השליח צבור אלהינו ואלהי אבותינו וכו', כדי לזכור סוף סימן קכז. ויום הכפורים נושאים בו פנים כמו ביום טוב, ויש מקומות שנושאים בו פנים בנעילה, ויש מקומות אפילו בשחרית: **מה** באלו תבות שהתקנים (קסה) הופכים בהם לזרזים ולצפזפון: 'יברכך', 'וישמך', 'אליך', 'ויחנך', 'אליך', 'לך', 'שלוש': הגה ונהגין (קסט) שמאריכין בנגון אלו תבות, (קע) כי כל אחת מהן הוא סוף (עט) ברכה בפני עצמה, ואומרים 'רבון', כמו שפירש' בסימן קל, (קעא) * ובשעה שמאריכין (קעב) בנגון (פ) התבות שפסוקים, דהיינו 'וישמך', 'ויחנך', 'שלוש'. (פא) (קעג) והמקרא לא יאמר רבון וכו' (תשובת מהרי"ל

שערי תשובה

[עמ] בשמחת יום טוב. עכ"ל. ועין בשו"ת בית אפרים חלק א"ח שמונה נח שאין נושאים פניהם כחל הוא מנהג קדום מאד במקדש אלו, ויש מקרא הטעם מה שכתבנו: נושאים פניהם כחל יום, עין שם:

במורה, ומשום זה נהגו התקנים שלא לזקק לנשיאתם כלל י"ט כדי שלא יתחילו ויטמאו בלילה בקרי, אעפ"י שאפשר לטבל שחרית מ"מ יהיו טבולי יום, אבל קצת נהגין שאין נזקקין לנשיאתם ב"ט ואין טובלין מב"ט, ושבשם הוא, דאם חוששין לקרי הנה להם לטבל קודם דהרי כבר יש עליהם טמאת קרי, ואם הוא ליל טבילה ישמש ויטבל שחרית, מגן אברהם וכו', ע"ש. כתב: ויזכור בהם של בני א"י וכל מלכות מצרים שנושאים פניהם כחל יום ואינם טובלים, וכן ראוי ונכון לנהג ככל מקום: (עט) ברכה. וקשה, דהא לך אינה סוף ברכה ואפ"ה הופכים פניהם; ונ"ל לישב דבנין סוף ברכה וגם שיעור ככני לקהל, ודברי במלת ויברך וישמר וכן אליך ויחנך ואליך תנן, מברך לקהל בגזית, וליפוך מהפך פניו לזרזם ולצפזפון כדי לברכם, אבל במלת שלום שאינו אלא שם דבר ואין כאן מדבר לזכור לסיק הוסיף מלת לך עם שלום דהשתא הוי מדבר לזכור בסוף ברכה דמגן דאנך, פ"ח, עין מ"א: (פ) התבות. בסוף התבה, אבל לא בעוד שאומרים התבה דאז צריך לשתק, עמ"ל. ובמה"ט אשר לפני יש שם ערבובי דברים, ע"ש ס"ק נ"ו: (פא) והמקרא. פי' החזן המתפלל פשיטא דלא יאמר רבון דהוי הפסק בתפלה, אלא אפילו מקרא אחר לא יאמר הרבון מפני הטרור. בזמן שאין שם כהן א"א 'ויערב', מותר לומר לומר: למד:

באר הגולה

* ובשעה שמאריכין בנגון התבות וכו'. עין משנה בירושלמי ובמדרשיו נהגין להקל לומר ה"דבון" אחר קריאת המקרא תבה אחרונה של כל פסוק, והתקנים שותקין אז או מנגינין, ואחר שמסיימין הצבור ה"דבון" מסיימין התקנים התבה האחרונה. ומנהג זה יש בו לכאורה טעם קצת, כדי שיוכלו אחרים להאזין היטב בהנחה מפי התקנים. אלא דיש לפקפק בזה קצת, דיש הפסק בין קריאת המקרא לאמירת התקנים, ובשלמא בשמנגינין, אפשר דגם זה הוא בכלל התחלת אמירת התבה [ועין לעיל בסימן קכז, מגן אברהם סעיף קטן יד, ויש להחלק]. אבל כששותקין מאי איפא למימר. ועין לעיל בסעיף יח: ואין התקנים וכו' עד שתכלה התבה מפי המקרא, והוא מש"ס דסוטה, ומשמע מלשון זה דאחר שכלה המקרא חפץ צריכין לענות, וכן בשלחן ערוך סעיף יג: והם עונים אחריו על כל מלה, משמע דחפץ צריכין לענות. ובאמת הלא מבאר בכמה ראשונים דטעם קריאת המקרא הוא שלא יטעו, ובשמשך הדבר אפשר שיבוא ליד טעות, ועל-כן על-כ"ל פנים מהנכון להצבור שלא יטעו ויטעו הרבה באמירתם. ועין לעיל

ששרידין בהרהורין וכו', להא דאין נושאין פנים בשבת, ואמיתות החל כתב הטעם משום בטול מלאכה, עין שם: **מה** (קסה) הופכים בהם וכו'. והטעם שנהגו כן, כדי שתתפשט הברכה לכל האנשים שעומדים מצדיהם: (קסט) שמאריכין בנגון וכו'. כתב באל"ה ובה בשם תשובת בית יעקב: מה שנהגין לנגן תבת "וישמך" בלא כ"ף ואחר-כך ה"ף, וכן עושים ב"ויחנך", הוא טעות, דדוקא בסוף מאריך, דקדם שמיים לא משמע פגגת התבה כלל, וכן החזנים יתירו שלא יחלקו התבות לשתיים: (קע) כי כל אחת מהן וכו'. הוא טעם גם על דברי המחבר, והפננה: דאף-על-גב דשלוש ברכות הן בברכת-כהנים, מכל מקום בכל ברכה בפני עצמה יש בה שתי ברכות, דהיינו "יברך ה'" ברכה אחת, "וישמך" ברכה שנייה; "ואר וכו' אליך" היא ברכה אחת, "ויחנך" ברכה שנייה; "ישא ה' וכו' אליך" ברכה אחת, "וישם לך שלום" גם-כן הוי ברכה אחת [לכוש]. והמגן אברהם כתב הטעם שהופכים פניהם באלו התבות, משום דכל אלו התבות הם לנוכח: (קעא) ובשעה וכו'. צריך לומר "בשעה", וכן הוא בספרי שלחן-ערוך וישנים: (קעב) בנגון התבות וכו'. הינו בשעה שמאריכין בנגון תבנת אות אחרונה של התבה (קלז). אבל לא בעת שאומרים התבה, דאז צריך לשתק ולכנן, כמו שכתוב בסעיף כו: (קעג) והמקרא. פירוש: שליח צבור המתפלל, פשיטא שלא יאמר ה"רבון", דהוי הפסק בתפלה, אלא אפילו כשהשליח צבור הוא כהן ואחר הוא המקרא, גם-כן לא יאמר המקרא ה"רבון" שמה תשרף דעתו ולא יוכל לחזור ולהקרות; מיהו, לאחר שהקריא לפניו תבת "שלוש" יוכל אז לומר ה"רבון", דהו ליכא חשש דטרור, דהא הוא אינו מסים ברכת "שם שלום" רק השליח צבור,

שער הציון

(קלז) ואף שנהגין כן משום שחוששין שאין נשיאת-פנים אלא-אם-כן שטובלין לקרן, ואין רוצין לטבל עונתן, אין כדאי בזה לרחות מצות צשה, ומוטב שיהיו נושאין פניהם אף שמשום ולא יכולין לחזור ולטבל [וגם עין בסימן שכו במשנה בירושלמי סעיף קטן כד דרב האחרונים סתמין להקל לטבל לקרי בשבת ורב וזהו שלא יסחט השער]: וכל-שכן מה שחושבין שהוא אסור גדול לשמש ובאין על-דבריהם לחטא, והוא טעות, שאין בו אסור כלל רק שהחמירו על עצמן [ח"א]: (קלז) ט"ז ואל"ה רבה וחי"א: (קלז) ממגן אברהם וכו': (קלז) פרי מגדים: (קלז) לבוש: (קלז) מגן אברהם:

(*) ודע דנשיאת-פנים בחוץ לארץ הוא גם-כן מדאורייתא, וכן העתיקו כל הפוסקים מימא דרבי יהושע בן-לוי והובא לעיל בסעיף ב, ודלא כמור"ק וקציעה שפירצד דמדאורייתא הוא דאנך במקדש, ששנה בזה, ואשתמיטתה ספרא פרישת שמיני פסקא טז, וספרי פרישת שפטים פסקא נא, ע"ש [ואברהם קאי, ובכסוטה ל"ח, ע"ש], וירושלמי גזיר, הובא בסוטה לח ע"ב תורה כל. והענין אחר מחכמי הזמן שהוא גם-כן נגד בכלי חלון קלג, ע"ש, וגם פשיטא דקרא (דברים) * "לברך בשמו עד היום הזה" משמע שנהגו תמיד (174):

הלכות נשיאת כפים סימן קכח

באר הגולה 20

סימן קכ"ח. *אסור להשתמש (פס) בכהן אפילו בזמן הזה, (קעד) דהוי כמוצל בהקדש, (קעה) אם לא (פג) [פג] מחל על קף: (מרדכי בהגהות דגיטין):

קכט באיזה תפלות נושאים כפים, ובו ב' סעיפים:

א אין נשיאת כפים (א) אלא בשחרית ומוסף ובנעילה (ב) ביום שיש בו נעילה כמו (ג) ביום הכפורים, אבל לא (ד) במנחה, משום דשכיחא שירות באותה שעה (ה) שמא יהא הפתח שבור, ונזרו במנחה (ו) של תענית (ה) אטו מנחת שאר ימים. אבל בתענית (ו) שאין בו נעילה, הואיל ותפלת המנחה (ז) סמוך לשקיעת (ג) החמה, היא דומה לתפלת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר ימים. הלכך יש בה

באר היטב

(פג) בכהן. ורבים נמנעים שלא לקחת משרת כהן משום זה, שכנה"ג. ויזהר ע"ה שלא ישא כהנת, ש"ס פסחים: (פג) מחל על קף. הקשה הש"ס: הא קי"ל וקדשתו בע"כ, דאם נשא גרושה בוסין אותו שיגדשנה, ואמאי לא ניקא שהוא מוחל על קדשתו. ע"כ העלה דהשעם דכולל למחל הוא משום דבש לפתח הנאה מזה, ולפי זה העלה: כל זמן שאין לכהן הנאה מזה שעושה מלאכה לאחרים אסור להשתמש בו אע"ג דמחל, ע"ש. ואשתמיט להרב ט"ז מ"ש המרדכי פס' הנזקין על שם מהר"ם וז"ל: ולא כמ"ש, פ"נ דמקדשתו ליה אפאי לא יכפו אותו, דה"מ גבי נושא נשים בעברה אבל לפתח ראשון ולכרך ראשון דלא הוי אלא כבודו וכולל למחל, ע"ש. הרי שקבת דשאני נושא נשים בעברה, ובזה נסתלק ג"כ מה שהקשה על הלבוש, ע"ש. א"כ לדברי המרדכי שם משמע דלעולם יכול למחל על כבודו אפילו אי לא מטי הנאה לכהן מזה, ע"ש, ודלא כט"ז. גם את זה ראיתי, שהרב מ"א הביא ראיה דכולל למחל מההיא דפ' הורוע שדבא הנה לו עבר כהן, ע"ש, ונראה דלפי דעתו שהבין מה שאמר הש"ס שם דא"ל לשמעה וכ"ה ונהני לשמעה דבבא, א"כ אינה ראיה, דבבא גמרי כהן הנה, ע"ש ברש"י ובתוס' ד"ל דכהן נשאי להשתמש בכהן אחר, ע"ל ס"ק ח' מש"ש, ורש"י שם כתב: לשמעה דבעיה והיו נוהגין מתנות לשמעה, ע"ש, ומכאן יש ראיה, שהרי הבע"ה הנה ישראל, ואפשר שלזה נהפך ג"כ המ"א אלא שקצר בלשונו. וז"ל ס"ק ד' שקבת שם דאין אנו בקיאים בזהוסי הפקנה מש"ה אין אנו נזהרין עכשו בקדשת כהן, ע"ש. ובכנסת יחזקאל ס"ס נו כתב: חלילה להוציא לעז על יחסי קהנה בזמן הזה, ע"ש, וז"ל מקדשד"ם אהע"ז סימן רלה ומקדשד"ם ס' קמט ובתשובת חוט"ה שני ס' יז ובתשובת שבות יעקב ח"א ס' צג, וז"ל בש"ע א"ע ס' יז ס"ק ב מש"ש:

(ה) ב"כ. ואם נמשכת הנעילה עד צאת הכוכבים אינם יכולים לשא את פניהם, דאין נשיאת כפים בלילה, ואפילו אם עלה ירד, בארשבע פ"ח ושכנה"ג: (ז) במנחה. אפילו אם עלה ירד, כדמוכח מסעיף ב, פ"ח: (ג) החמה. המ"א כתב דאפילו אם מתענין עד חצות ומתפללין מנחה יאמרו אלהינו לפי מנהג שולנו, ע"ש. וז"ל סימן קכא ס"ק ג כתב המ"א בשם הר"מ דהש"ן אינו אומר אור"א אפילו בער"ה, דלא מקרי ת"צ, וצ"ע. ובתענית אסתר אומר הש"ן אור"א, הר"ש הלוי ס' יא. בשקעה באר שמתענין ומתקבצין יחד ומרבים בסליחות ותחנונים אין אומר הש"ן אור"א דלא תרי ת"צ, גנות ורדים קלל א ס' לג ותפ"ד אהרן. ויחיד כשהוא בתענית יחיד אין למחל כשאומר אותו, ע"ל סימן קכא:

משנה ברורה

וכמו שכתבנו לעיל בסעיף כב במשנה ברורה [אחרונים]. כתב בתשובת מהר"ם לובלין: בשאין כהנים במוסף לעלות לדוכן, נוהגים שאין אומרים "ותעבר": (קעד) דהוי כמוצל בהקדש. שהרי נאמר [וקדשתו] (177) כי את לחם אלהיך הוא מקריב (178), ואף עכ"פ שאין לנו קרבתו, הוא עומד, ומשום זה אסור בגרושה ולשמא למתים (179): (קעה) אם לא מחל על קף. אבל אם מחל מטר, שכבוד הכהנה [כמו לפתח ראשון או לטל מנה יפה ראשון וכדומה מדברים שאנו מחזיקין לכבודם] נתן להם רק להנאתם, לפיכך בידו למחל ולתן רשות לישראל להשתמש בו. (קלט) ויש מי שאומר, שאינו יכול לתן רשות להשתמש בו אלא אם כן יש לו איזה הנאה, כגון בשקר, או אפילו בחנם לאדם חשוד שהוא חפץ לשמשו ונהנה מזה, אבל אם אין לו שום הנאה מזה אין יכול למחל, דאף על-גב דכבוד יוכל למחל, (קלט) שמוש ענין של בדין הוא, (קמ) וטוב להחמיר בכתחלה. ולהשתמש בהם שריות בזויות, בודאי יש לזהר (180) [מגן אברהם]:

א אלא בשחרית ומוסף ובנעילה. הנינו, דכחל בכל יום בשחרית, ובשבת יום טוב גם במוסף, וביום הכפורים גם בתפלת נעילה, (ה) והוא כשהוא צדין יום: (ב) ביום שיש בו נעילה. הנינו בתעניות המבארים לקמן סימן תקעט, שתקנו רבנן בהן תפלת נעילה כמו ביום הכפורים: (ג) שמא יהא הפתח שבור. שנשתפר בסעודתו, ושכור אסור בנשיאת כפים, וכן"ל בסימן קכח סעיף ג, ליקא למחש לשכרות: (ד) של תענית. הנינו של תענית צבור שיש בהם נעילה הפ"ל או של יום הכפורים: (ה) אטו מנחת וכי. לפי שביום שיש בו נעילה מתפללים מנחה בעוד היום גדול כדי להתחיל נעילה קדם שקיעת החמה, לכן מתחלפת היא במנחה של שאר הימים, שהיו נוהגים גם-כן להתפלל בעוד היום גדול מפני שהיו רוצים לאכל אחר כך [שאסור לאכל קדם תפלת המנחה, כמו שכתוב בסימן רלב], ובנעילה לא גזרו אטו שאר ימים, לפי דליקא תפלת נעילה כי אם בתענית [גמרא]: (ו) שאין בו נעילה. הנינו (ג) כל הארבעה תעניות וצום אסתר: (ז) סמוך לשקיעת החמה היא. שהיה מנהגם

שער הציון

(קלט) ט"ז: (קלט) עין בספר שיורי ברכה: (קמ) שיורי ברכה הג"ל ושלחן שלמה, וז"ל בישועות יעקב ובהגהות הגאון ר"ב לשיניק: (ה) אחרונים: (ז) רא"ש: (ג) אלה רבה. ובפרי"ק נדים כתב גם תענית בה"ב, ואין הדבר ברור, כמו שכתב באות שאחר זה:

